

نخستین مکتبه‌های روانشناسی

اراده گرایی (voluntarism)

ویلهلم مکسیمیلیان وونت

بنیانگذار

نخستین مکتب روان شناسی

به صورتی که بی واسطه تجربه می شود

تابعی نظامدار از تحریک محیطی
مطالعه علمی

۱- مطالعه هوشیاری (consciousness)

۲- فرآورده های هوشیاری مانند دست آوردهای اجتماعی

۳- کشف عناصر فکر

هدفهای وونت

- دین

- اخلاق

- افسانه ها

- رسوم

آزمایشی

مطالعه فرآورده های ذهن

روشهای مطالعه

اراده گرایی و وونت

افراد به طور انتخابی به برخی از عناصر فکری توجه می کنند و آنگونه که می خواهند درک می کنند.

اندریافت : توجه انتخابی
ترکیب خلاق

دو پدیده

ترکیب عناصر به طور ارادی به هر طریق که بخواهیم

ساخت گرایي

به آمريکا

انتقال جنبه های اراده گرایي با تغيير

تيچنر

بنیانگذار

مطالعه نظامدار هوشیاری

کشف عناصر هوشیاری

شباهت با جنبه
آزمایشی اراده گرایي

درون نگری

ابزار مهم تحلیل عناصر

نقش یادگیری ها در آزمایش ← مزاحم

اهمیت تجربه بی واسطه در آزمایش از ادراک امور

دلایل مرگ ساخت گرایی

- شهرت یافتن کارکردگرایی
- عدم توجه به آیین تکامل
- توجه به فرایندهای ناهوشیار
- ساخت گرایی به فایده هوشیاری اهمیت نمی داد.

کارکردگرایی

تأکید کارکردگرایان ← فایده هوشیاری و رفتار در سازگاری با محیط

تأثیر بر کارکردگرایان ← نظریه داروین

بنیانگذار ← ویلیام جیمز (۱۸۹۰)

تعریف جیمز از هوشیاری: عمل به صورت یک واحد کل با هدف سازگاری ارگانیسم با محیط

تغییر جریان هوشیاری آنگونه که کل تجربه تغییر می کند قابل کاهش به عناصر نیست زیرا فرایند هوشیاری به عنوان یک کل در سازگاری فرد با محیطش دخالت دارد.

جیمز

اعتقادات دیگر جیمز

- انسانها هم منطقی و هم هیجانی هستند.
- اهمیت فهم اساس زیست شناختی رویدادهای ذهنی
- مطالعه حیوانات پایین تر ← به منظور کسب اطلاعات بیشتر

دو نفر دیگر در نهضت کارکردگرایی

- ۱- جان دیویی (۱۸۵۹-۱۹۵۲) : بیان «قوس بازتابی» ← عدم مطالعه رفتار به صورت تفکیک محرک و پاسخ ← قصد رفتار فراموش نشود
- هدف روان شناسی ← مطالعه اهمیت رفتار در سازگاری با محیط
- خدمت دیوی ← تأسیس کارکردگرایی در شیکاگو

۲- آنجل (۱۸۶۹-۱۹۴۹)

بزرگترین خدمت
کارکردگرایی به نظریه
مادگیری

- به جای مطالعه هوشیاری به عنوان یک
پدیده مجزا رابطه آن با محیط مطالعه شود.
- عدم مخالفت با روش درون نگری ساخت
گرایان به جهت مطالعه هوشیاری

مخالفت با ساخت گرایی به دلیل عنصرگرا بودن

رفتارگرایی

بنیانگذار ← واتسون ← علم شدن روان شناسی → قابل اندازه گیری بودن آن

روان شناسی : مطالعه رفتار و تجربه که قابل اندازه گیری است.

واگذاری هوشیاری به فلاسفه
چیزهایی که در مکتب
رفتارگرایی واتسون جای ندارد.
- درون نگری
- رفتار غریزی
- ذهن هوشیار و ناهوشیار

- رفتارگرایی که تأکید بر بقای نظریه های ارگانیسم دارد کارکردگرا باشد

- رفتارگرایی که به رفتارهای انطباقی و غیر انطباقی توجه دارد.

نظریه های
تداعی گرایانه

تبیین تمام رفتارهای یادگرفته شده بر اساس قوانین تداعی

شعبه های
رفتار
گرایی

خلاصه و پیش نگری

ثرندایک
اسکینر
هال

۱- پارادایم کارکردگرایی
تحت تأثیر داروینیسم :

تأکید بر رابطه بین یادگیری
و سازگاری با محیط

پاولف
گاتری
استیس

۲- پارادایم تداعی گرایی
مطالعه فرایند یادگیری بر
حسب قوانین تداعی ابتدا
ارسطو آن را وضع کرد و
سپس لاک ، برکلی و هیوم

ادامه خلاصه و پیش نگر

۳- پارادایم شناختی

زیرا ماهیت شناختی
یادگیری را مورد تأکید
قرار می دهد افلاطون آنرا
ابداع کرد (دکارت کانت و
روان شناسان قوای ذهنی)

- نظریه گشتالت

- پیازه

- تولمن

- بندورا

- نورمن

۴- پارادایم عصبی - فیزیولوژیکی (neurophysiological)

هـب ←

بیان وابسته های عصبی - فیزیولوژیکی پدیده ها از جمله یادگیری

آغاز با تفکیک ذهن و بدن توسط دکارت

هدف فعلی اتحاد مجدد بین فرایندهای ذهنی و فیزیولوژیکی

فصل ۴

ادوارد لی ثراندیک

- از دانشجو انتظار می رود که در پایان این فصل بتواند:
- ۱- اندیشه های نظری عمده ثراندیک را نام برده و با ذکر مثال هر کدام را توضیح دهد.
- ۲- قانون آمادگی، تمرین و اثر ثراندیک را بیش از ۱۹۳۰ با ذکر مثال توضیح دهد.
- ۳- مفاهیم ثانوی ثراندیک را در پیش از سال ۱۹۳۰ همراه با ذکر مثال توضیح دهد.
- ۴- قانون تمرین تجدید نظر شده و قانون اثر تجدید نظر شده ثراندیک را پس از ۱۹۳۰ را همراه با ذکر مثال توضیح دهد.
- ۵- قانون تعلق پذیری ثراندیک را توضیح دهد.
- ۶- قانون گسترش اثر ثراندیک را همراه با ذکر مثال توضیح دهد.
- ۷- تأثیر ثراندیک را بر آموزش و پرورش توضیح دهد.

ادوارد لی ثرندایک (۱۸۷۴-۱۹۴۹)

اندیشه های نظری عمده ثرندایک

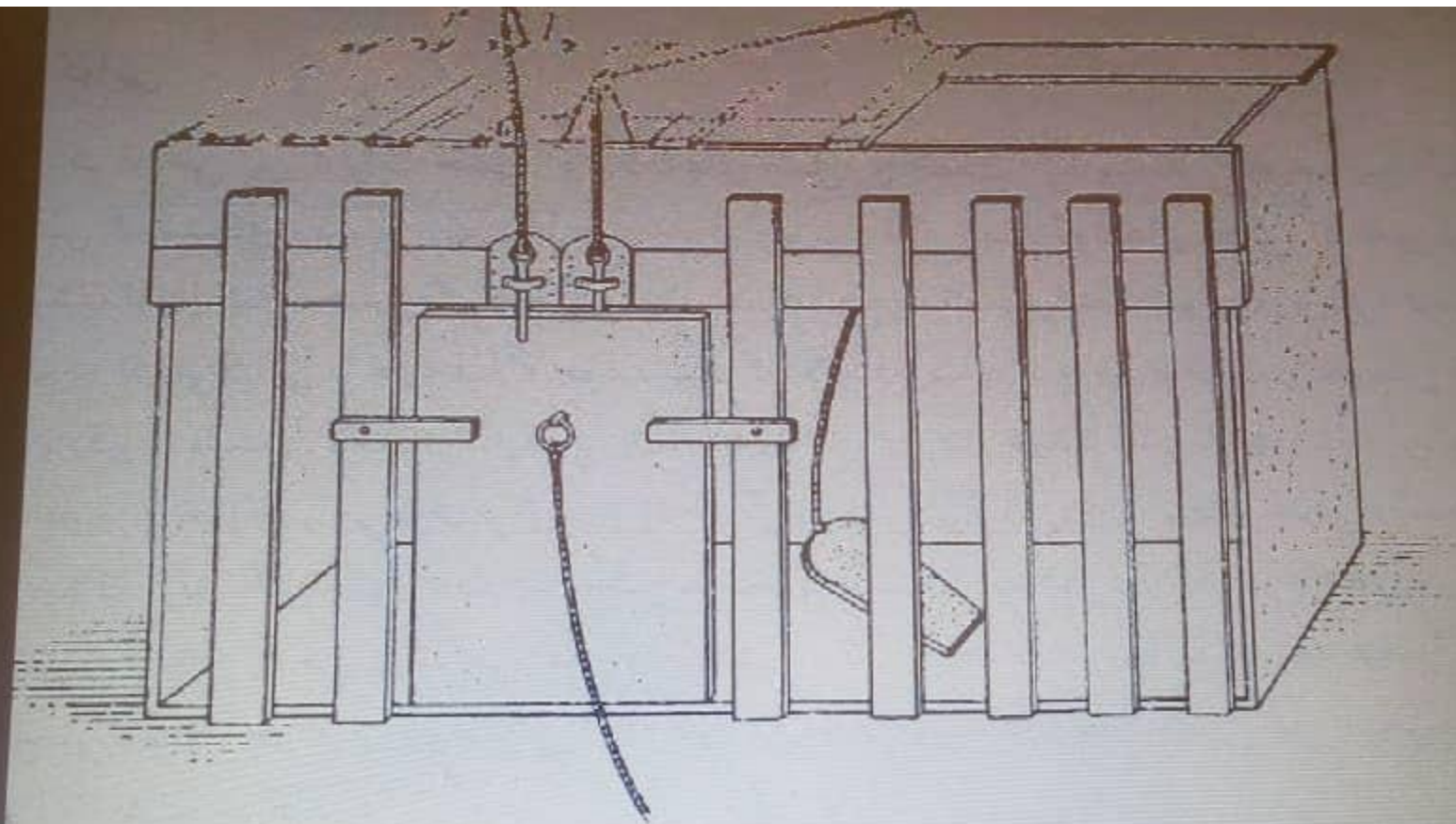

۱- پیوند گرایی: ← ثرندایک تداعی بین تأثرات حسی و تکانه های عمل را اتصال یا پیوند نامید. نظریه او پیوندگرایی نام دارد که در آن پیوند به رابطه عصبی بین محرک (S) و پاسخ (R) اشاره می کند.

۲- گزینش و پیوند: برای ثرندایک اساسی ترین شکل یادگیری، یادگیری از راه کوشش و خطا، یا آنچه او در اصل گزینش و پیوند می نامید بود.

۳- یادگیری با واسطه اندیشه ها صورت نمی پذیرد: ثرندایک بر اساس پژوهشهای خود، همچنین با تأکید اظهار داشت که یادگیری مستقیم است و با واسطه تفکر یا استدلال صورت نمی پذیرد. بنابراین، ثرندایک، با پیروی از اصل ایجاز، تعقل را به نفع گزینش و پیوند مستقیم در یادگیری رد کرد. تنزل مقام تعقل و کاهش اهمیت اندیشه ها در یادگیری، آغازگر نهضت رفتارگرایی در آمریکا بود.

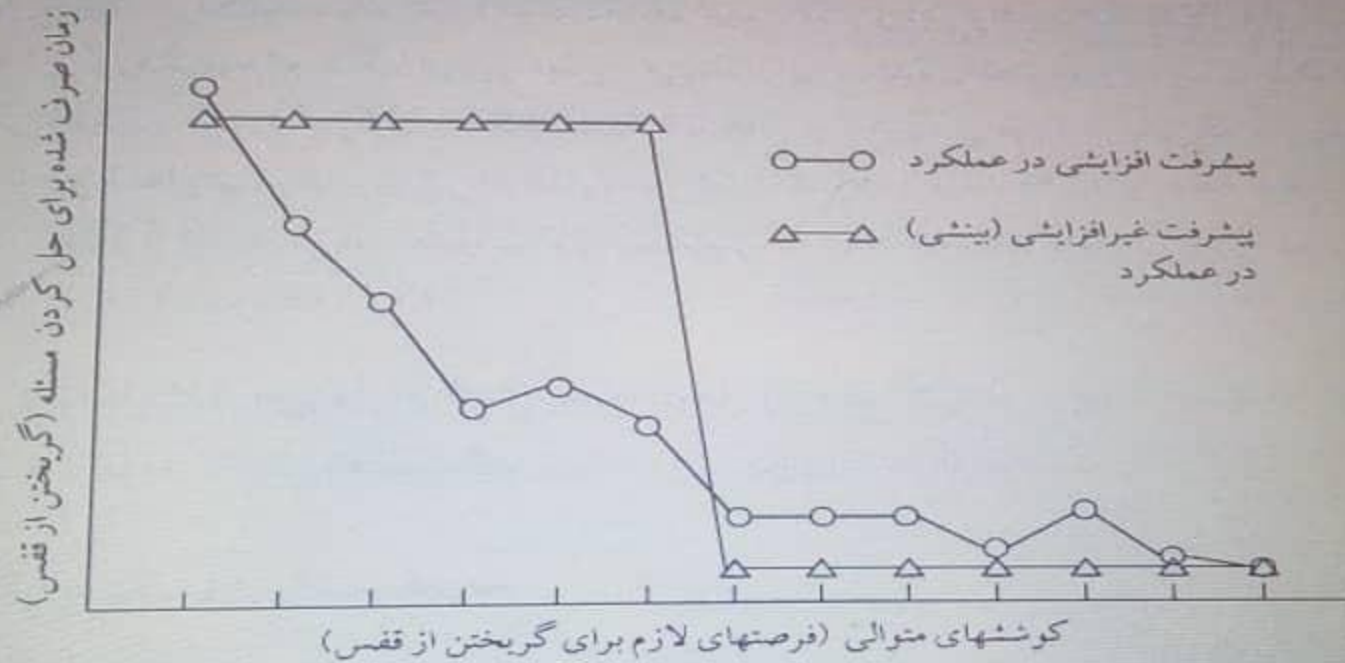
۴- همه پستانداران یکسان یاد می گیرند: یادگیری تمام پستانداران از جمله انسان از قوانین یکسانی پیروی می کند. طبق نظر ثرندایک کوشش برای تبیین یادگیری انسان نیازی به فرض کردن هیچ فرایند ویژه ای ندارد. قوانین یادگیری برای همه حیوانات یکسان است.

شکل ۱-۴ نوعی جعبه معما که ثرندایک در پژوهشهای خود در باره یادگیری از آن استفاده می کرد.

ادوارد لی ثرندایک (۱۸۷۴-۱۹۴۹)

۵- یادگیری افزایشی است، نه بینشی: با توجه به کاهش کند زمان مورد نیاز برای حل کردن مسئله به عنوان تابعی از کوششهای متوالی، ثرندایک نتیجه گرفت که یادگیری افزایشی است نه بینشی. به سخن دیگر، یادگیری درگامهای منظم بسیار کوچک رخ می دهد نه در پرشهای بزرگ.

شکل ۲-۴ این شکل هم پیشرفت افزایشی عملکرد مشاهده شده به وسیله ثرندایک و هم پیشرفت غیرافزایشی (بینشی) را که ثرندایک مشاهده نکرد نشان می دهد.

ثرندایک پیش از ۱۹۳۰

اندیشه های ثرندایک درباره فرایند یادگیری : (۱) اندیشه های پیش از ۱۹۳۰ و

(۲) اندیشه های پس از ۱۹۳۰ که در آن زمان پاره ای از نظرهای او دستخوش تغییرات چشمگیری واقع شدند.

الف - قانون آمادگی: قانون آمادگی که در کتاب ماهیت اصلی انسان پیشنهاد شده دارای سه قسمت است که به طور خلاصه در زیر ارائه می شوند:

الف (۱) وقتی که یک واحد هدایت آماده هدایت است، هدایت به وسیله آن موجب خشنودی می شود.

الف (۲) اگر یک واحد هدایت آماده هدایت باشد، هدایت نشدن آن مایه ناخشنودی است.

الف (۳) زمانی که یک واحد هدایت آماده هدایت نباشد، اجبار به هدایت آن باعث ناخشنودی است.

می توان قانون آمادگی ثرندایک را به گونه زیر بیان کرد:

الف ۱- وقتی که شخص آماده است تا عملی را انجام دهد، انجام آن عمل موجب خشنودی اش می شود.

الف ۲- وقتی که شخص آماده است تا عملی را انجام دهد، انجام ندادن آن عمل موجب ناخشنودی اش می شود.

الف ۳- وقتی که شخص آماده نیست تا عملی را انجام دهد، مجبور کردن او به انجام آن عمل موجب ناخشنودی اش می شود.

منظور از شرایط خشنود کننده آن است که حیوان هیچ عملی برای دوری کردن از آن انجام نمی دهد، و اغلب می کوشد تا آن را به دست آورد و حفظ کند. منظور از شرایط ناراحت کننده یا آزاردهنده آن است که حیوان معمولاً از آن اجتناب می کند.

ب - قانون تمرین

ب ۱- پیوندهای بین محرک و پاسخ بر اثر استفاده نیرومند می شوند. به سخن دیگر، اگر پیوند بین یک موقعیت محرک و یک پاسخ تمرین شود، این تمرین به تنهایی پیوند بین آنها را نیرو می بخشد. این بخش از قانون تمرین است که قانون استفاده نام دارد.

ب ۲- پیوندهای بین موقعیتهای و پاسخها، زمانی که تمرین قطع می شود یا زمانی که پیوند عصبی مورد استفاده قرار نمی گیرد، ضعیف می شوند. این بخش دیگر قانون تمرین است که قانون عدم استفاده نامیده می شود.

قانون تمرین می گوید که ما با انجام دادن یاد می گیریم و با انجام ندادن از یاد می بریم.

ج - قانون اثر

برای مثال، اگر پاسخی با یک وضع خشنود کننده دنبال شود، نیرومندی این پیوند افزایش می یابد. اگر پاسخی با یک وضع آزاردهنده دنبال شود از نیرومندی این پیوند کاسته می شود.

- پیامدهای یک پاسخ عوامل تعیین کننده نیرومندی تداعی بین یک موقعیت و پاسخ به آن موقعیت هستند.

مفاهیم ثانوی پیش از ۱۹۳۰

– این مفاهیم ثانوی عبارت اند از پاسخ چندگانه، آمایه یا نگرش، غلبه عناصر، پاسخ از راه قیاس و جای گشت تداعی

پاسخ چندگانه: یا واکنش متغیر، برای ثرندایک، نخستین گام در همه انواع یادگیری بود. طبق این مفهوم، اگر اولین پاسخ ما به حل مسئله نینجامد پاسخهای دیگری را به کار می گیریم.

اکثر یادگیریها به این واقعیت وابسته اند که ارگانیسم تا رسیدن به پاسخی که به حل مسئله می انجامد فعال باقی بماند.

آمایه یا نگرش: آنچه را ثرندایک نگرش، زمینه، پیش سازگاری، یا آمایه ها (نگرشها) می نامید نشان دهنده تأکید او بر اهمیت آمادگیهایی است که یادگیرنده با خود به موقعیت یادگیری می آورد. بنابراین تفاوتهای فردی در یادگیری را میتوان به وسیله تفاوتهای اساسی میان افراد تبیین کرد یعنی به وسیله میراث فرهنگی و ژنتیکی یا به وسیله حالتها گذرا چون محرومیت، خستگی یا شرایط هیجانی گوناگون. عواملی که نقش خشنودکننده ها یا آزاردهنده ها را بازی می کنند هم به پیشینه ارگانیسم و هم به حالات موقتی بدنی در زمان یادگیری وابسته اند.

غلبه عناصر: فعالیت بخشی یا پاره ای یک موقعیت

تنها بعضی عناصر هر موقعیت بر رفتار تأثیر می گذارند.

چگونگی پاسخدهی ما به یک موقعیت هم به آنچه مورد توجهمان قرار می گیرد وابسته است و هم به نوع پاسخهایی که به آنچه مورد توجهمان قرار می گیرد پیوند یافته اند.

پاسخ از راه قیاس: میزان انتقال از موقعیت آشنا به موقعیت ناآشنا را تعداد عناصر مشترک بین دو موقعیت تعیین می کند این نظریه معروف عناصر همانند انتقال یادگیری یا انتقال آموزش ثرندایک است. ثرندایک با بیان نظریه انتقال یادگیری خود، با نظریه قدیمی انتقال یادگیری، یعنی نظریه انضباط صوری به مخالفت برخاست.

جای گشت تداعی: با نظریه عناصر همانند انتقال آموزش ثرندایک رابطه ای نزدیک دارد. برای نشان دادن جای گشت تداعی باید از پیوند بین موقعیتی معین و پاسخی معین آغاز کرد.

پاسخ معین $\longrightarrow$ موقعیت معین

همان پاسخ $\longrightarrow$ افزایش تدریجی عناصر جدید
به جای عناصر قبلی

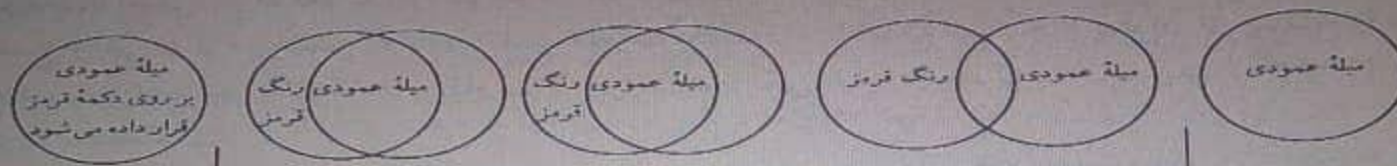
اگر با پاسخ x به e d c b شروع کنیم، می توانیم پی در پی از عناصر حذف کنیم و عناصر دیگری به جای آن اضافه کنیم تا اینکه پاسخ به h l j f g پیوند یابد، که شاید از راه دیگری ایجاد این پیوند میسر نباشد.

مرحله پاسخ x از هر عمل دیگری که شخص انجام می دهد پیامدهای خشنود کننده تری داشته باشد.

دکمه قرمز

به کیبوتر آموزش داده می شود تا به
دکمه قرمز نوک بزنند اما از دکمه سبز
اجتناب کنند.

کیبوتر به نوک زدن به این محرک مرکب اذانه می دهد، در حالی که رنگ قرمز محو
می شود و میلۀ عمودی بیشتر نمایان می گردد.

اکنون کیبوتر به میلۀ
عمودی نزدیک می شود
و از میلۀ افقی اجتناب
می کند، گرچه هرگز به
طور مشخص برای این
کار آموزش ندیده
است.

شکل ۳-۴ فرایندی که تراس به کار برد تا یک پاسخ تمیزی را از یک محرک (رنگ قرمز) به
محرک دیگر (میلۀ عمودی) انتقال دهد.

**جای گشت تداعی با یادگیری کوشش و خطا که مبتنی بر قانون اثر است کاملاً
فرق دارد. برخلاف یادگیری که به قانون اثر وابسته است، جای گشت تداعی
تنها به مجاورت نیاز دارد.**

ثرندایک پس از ۱۹۳۰

قانون تمرین تجدید نظر شده

قانون اثر تجدید نظر شده

تعلق پذیری

قانون تمرین تجدید نظر شده : قانون استفاده که طبق آن گفته می شد تکرار به تنهایی پیوند بین محرک و پاسخ را نیرومند می سازد نادرست از آب درآمد. تمرین به مقداری پیشرفت و نبود تمرین به اندکی فراموشی می انجامد.

تمرین

مقداری پیشرفت

عدم تمرین

اندکی فراموشی

ثرندایک پس از ۱۹۳۰

قانون تمرین تجدید نظر شده
قانون اثر تجدید نظر شده
تعلق پذیری

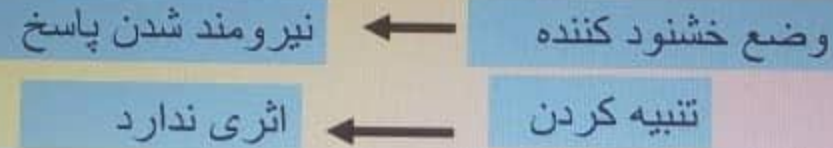
قانون تمرین تجدید نظر شده : قانون استفاده که طبق آن گفته می شد تکرار به تنهایی پیوند بین محرک و پاسخ را نیرومند می سازد نادرست از آب درآمد. تمرین به مقداری پیشرفت و نبود تمرین به اندکی فراموشی می انجامد.

تمرین → مقداری پیشرفت

عدم تمرین → اندکی فراموشی

ثرندایک پس از ۱۹۳۰

قانون اثر تجدید نظر شده: تقویت نیرومندی یک پیوند را افزایش می دهد ، در حالی که تنبیه بر نیرومندی پیوند هیچ اثری ندارد.

تعلق پذیری: اگر عناصر یک تداعی به گونه ای به هم تعلق داشته باشند، تداعی بین آنها از زمانی که عناصر به هم تعلق نداشته باشد بهتر یاد گرفته و یادداری می شود.

مفهوم تعلق پذیری: حالت نیاز ارگانیسم ← اثر حاصل از یک پاسخ طبیعی

یادگیری مؤثرتر

۱- یادگیری مواد کلامی ← سازمان دادن ← به صورت موادی که متعلق به هم هستند ادراک می شود.

۲- اثری که به نیازهای فعلی ارگانیسم تعلق دارد از اثرهایی که به آن نیازها تعلق ندارند واکنش تأیید کننده نیرومندتری را فرا می خواند، حتی اگر این اثرها در شرایط دیگر خشنودکننده های نیرومندی باشند.

تعلق پذیری

۱- چرا در یادگیری مواد کلامی فرد آنچه را که یاد می گیرد در واحدهایی که به صورت موادی که متعلق به هم ادراک می شوند سازمان می دهد.

۲- اگر اثرهای تولید شده به وسیله یک پاسخ به نیازهای ارگانیسم ارتباط داشته باشند از زمانی که این اثرها به نیازهای ارگانیسم مربوط نباشند مؤثرترند

استفاده از مفهوم
تعلق پذیری

اصل قطبیت

آمادگی کامل پاسخ
در جهتی که
یادگرفته شده بیشتر
از جهت مخالف

مخالف گشتالت

مثال ، تقریباً همه کس می تواند حروف الفبا را از اول به آخر از حفظ بگوید ،
اما به ندرت کسی می تواند آنها را از آخر به اول بازگو کند.

گسترش اثر

وضع خشنود
کننده

احتمال بازگشت پاسخهای پیرامونی پاسخ تقویت شده را نیز افزایش می دهد.

تأثیر ثرندایک بر آموزش و پرورش

- اگرچه هفت قاعده پایین را ثرندایک برای آموزش ریاضی پیشنهاد داده است ، آنها معرف روش آموزشی او به طور کلی هستند:

- ۱- موقعیتی را که شاگرد با آن روبرو خواهد شد در نظر بگیرید.
- ۲- پاسخی را که می خواهید به آن موقعیت پیوند دهید در نظر بگیرید .
- ۳- پیوند را خود تشکیل دهید. انتظار نداشته باشید که معجزه ای این کار را برای شما انجام دهد. پیوند دادن
- ۴- با یکسان بودن بقیه شرایط ، هیچ پیوندی ایجاد نکنید که مجبور به قطع آن باشید.
- ۵- با یکسان بودن بقیه شرایط، اگر یک پیوند کفایت می کند پیوندهای دوم یا سومی ایجاد نکنید.
- ۶- با یکسان بودن بقیه شرایط، پیوندها را به راهی که بعداً به عمل درخواهند آمد تشکیل دهید.
- ۷- بنابراین ، موقعیتهایی را ترجیح دهید که زندگی حکم می کند و پاسخهایی که زندگی خود می طلبد. انتقال عناصر

